



עניי הכהן

גיליון חג מתן תורה ♦ 21

"אל נא רפא נא לו"

בימים אלו, עיני כולנו נשואות בתחינה אל אבינו שבשמים, כאיש אחד בלב אחד בבקשה ובתפילה. מורינו ורבינו עדיין זקוק לרחמי שמים מרובים, ואין לנו שיעור רק התורה הזאת והתפילה הבוקעת מעומק הלב.

זהו הזמן של כולנו - אנשים, נשים וטף - לעצור לרגע משטף היום, לפתוח ספר תהלים, לקבל קבלה טובה או להוסיף חיזוק בלימוד התורה ובין אדם לחברו, ולזעוק עבור מי שזקוק לנו כעת יותר מכל.

אנו פונים לציבור הרחב להמשיך ולהעמיק, להוסיף ולהתחנן עבור:

הרב דב הכהן בן שושנה

בתוך שאר חולי ישראל.

והן אל כביר לא ימאס תפילת רבים!

זיכוכ הנפש, דבקות בצדיקים והדרך להגיע לתורה לשמה במשנתו של רבינו שליט"א

מאמר הכנה לחג השבועות

ללמוד מהם.

הצדיק מסתיר את דבקותו, כדי שלא נחשוב שמדובר בדרגה בלתי מושגת. הריגול חושף שהדבקות היא תוצאה של עמל, שאותו גם אנו יכולים לאמץ.

היחס הפלאי שבין הלימוד לידיעה

כאשר אנו מרגלים אחרי גדולי ישראל, אנו עדים לתופעה שמעל לדרך הטבע: ידיעתם גדולה בהרבה מהלימוד שלהם.

בדרכי העולם, המידה שבין עמל הלימוד לבין הידיעה מצויה תמיד ביחס של חסר. אדם לומד כמות מסוימת, אך בשל מגבלות השכל

מגיעו צדיק ודרך רשעים תתעם". הגאון מוילנא זצ"ל מגלה בביאור פסוק זה יסוד נפלא בהנהגת עובדי ה': דרכם של הצדיקים האמיתיים היא להסתיר את מעשיהם ולעבוד את בוראם בבחינת 'הצנע לכת'. הם אינם מראים את גודל דבקותם ועוצם עמלם כלפי חוץ.

מכיון שכך, מי שרוצה להידבק בדרכי ה' ולהתעלות במעלות הצדיקים - אינו יכול להסתפק בהתבוננות שטחית. עליו להיות בבחינת 'מרגל'. כשם שמרגל מנסה לחדור אל מעבר לחומות ולגלות סודות נסתרים, כך על התלמיד לרגל אחרי הנהגות הצדיק, לתפוס את אותם רגעים של דבקות נסתרת ולעקוב אחרי דרכיו, כדי לזכות

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, ניצבת הנפש בציפייה למצוא את הנתיב העולה בית אל. אין התורה נקנית אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, ומשיל מעליו את כותנות העור של הישות הגשמית לטובת כותנות אור של דבקות עליונה.

במאמר שלפנינו נתחקה אחר נתיבות הצדיקים, נלמד את סוד הריגול הרוחני, ונעמוד על המחיצה הדקה המפרידה בין תורת האדם לתורת ה', וכיצד היא הדרך לגשר עליה.

הריגול הרוחני אחר הנהגת הצדיק

שלמה המלך, החכם באדם, כותב בספר משלי (פרק יב, פסוק כו): "יתר



תורה ותפילה - צמיד פתיל

כאשר האדם פושט את בגדי הגשמיות וזוכה ל'לשמה' האמיתי, הוא מגיע למדרגה שבה התורה והתפילה מתאחדות.

ניתן להבין על פי זה מדוע רבי שמעון בר יוחאי וחבריו היו פטורים מתפילה, מפני שתורתם הייתה אומנותם. הפירוש האמיתי של לימוד 'לשמה' אינו רק לימוד לשם המצוה, אלא לימוד שמטרתו ותוצאתו היא להתחבר לה'. כאשר אדם לומד ללא אינטרס, ללא ישות ונגיעות עצמיות, הוא הופך להיות אחד עם נותן התורה.

המושג 'תפילה' שורשו בביטוי שבספר בראשית (ל, ח): "נפתולי אלקים נפתלתי עם אחתי", ורש"י שם מפרש: "נפתולי - לשון חיבור". התפילה היא אפוא הפעולה שבה האדם מחבר את נפשו אל בוראו.

על דרך זו יובן גם המושג "צמיד פתיל" (במדבר יט, טו) - כיסוי המחובר היטב לכלי וסוגר אותו אטימות מלאה. חיבור זה מגן על הכלי ומונע מן הטומאה לחדור לתוכו. זוהי בדיוק פעולת התפילה: היא יוצרת חיבור הדוק, צמיד פתיל, בין האדם לה' - סוגרת את כלי הנפש של היהודי בפני טומאת העולם הזה.

פסגת ה'לשמה' - דבקות ללא חציצה

רשב"י וחבריו הגיעו לדרגה הגבוהה ביותר של 'תורה לשמה': החיבור לה' לא היה אירוע שקורה בזמנים מסוימים, אלא מצב תמידי ובלתי פוסק, הנובע מכוחו של מעמד הר סיני, שם נכרתה ברית של התאחדות מוחלטת בין ישראל לאורייתא וקודשא בריך הוא.

מכיון שהיו מחוברים לה' בכל רגע של לימוד, ללא שום חציצה של ישות או גשמיות, התפילה לא היתה יכולה להוסיף להם דבר. מה יכול להוסיף 'צמיד פתיל' לכלי שכבר סגור ומחובר בחיבור המקסימלי? עבור רשב"י,

להרגיש חשוב, לקבל שכר או כבוד. במצב כזה, הגשמיות נותנת את כוחה לתוך הרוחניות והופכת אותה לכלי שרת עבור ה'אני'.

משל הנסיך בבגדי האיכר

הדבר דומה לנסיך, בן מלך, המוזמן לסעודה מלכותית בבית אביו. המלך נמצא שם, השולחנות ערוכים בכל מעדני עולם, סעודת מלכים שאין שניה לה.

אולם הנסיך מגיע לסעודה כשהוא לבוש בבגדי עבודה פשוטים של איכר. מגפיו מלאים בוץ מהשדה, והוא משתמש בכלי פלסטיק זולים. אמנם האוכל שלפניו הוא מלכותי, אך ההרגשה שלו היא של איכר פשוט. הוא אינו מצליח להתחבר למעמד המרומם של 'בן מלך' בסעודת אביו, כי הכלים שבהם הוא משתמש הם כלי בוץ.

זהו בדיוק מצבנו: התורה היא 'תורת אור', סעודת מלכים רוחנית. אך כאשר אנו ניגשים אליה בבגדים של גשמיות ואינטרסים - עם 'מגפיים של בוץ' המייצגים את 'ישותנו' - אנו לומדים ואולי אף נהנים, אך הכלים הגשמיים מונעים מאיתנו את הדבר העיקרי: הדבקות בה'.

זיכרון המהות - מהגשמי לרוחני

אדם הוא בסופו של דבר או רוחני או גשמי. אם מהותו גשמית, הוא אינו יכול 'להפוך' את עורו' ברגע אחד כשפותח ספר, הוא מביא איתו את חושך העולם הזה אל תוך לימוד התורה.

כאשר אדם גשמי לומד תורה, הוא לומד אותה בבחינת 'תורה שלא לשמה' - לוקח אותה לעצמו, מנסה להכניס את אורה לתוך כלי הקיבול הצרים והמלוכלכים של האינטרסים שלו. ובמצב כזה, לא ניתן לזכות למעלות ולסגולות של התורה, ובעיקר לא למעלת הדבקות בה', שהיא תכלית הכל.

והשכחה הוא זוכר בסופו של דבר רק חלק קטן. התורה הולכת ונשכחת, והידיעה תמיד פחותה מהעמל.

אך אצל גדולי הדורות, המציאות הפוכה לחלוטין. הם אמנם עמלו ולמדו, אך ידיעתם הקיפה עולמות שלמים, גם דברים שלא למדו בפירוש. זהו לימוד שמעל לדרך הטבע: הידיעה אצלם גדולה מהלימוד, כי זכו לסיעת דשמיא מיוחדת שגרמה לתורתם להפרות את עצמה בתוכם.

מהו הסוד לכך? התשובה נמצאת בברייתא במסכת אבות (פרק ו): "כל הלומד תורה לשמה, זוכה לדברים הרבה... ונעשה כמעין המתגבר וכו'".

כאשר יהודי לומד תורה 'לשמה', התורה הופכת למציאות חיה בתוכו. היא נובעת ומתגברת מעצמה, עד שהוא מגלה בדעתו עצה ותושיה וידיעות רחבות שאי אפשר להסבירן בכלים אנושיים של זכרון ושינון בלבד.

קליפת ה'אני' - המחיצה בין הלומד לאור התורה

מדוע אנו מרגישים רחוקים כל כך מבחינת ה'מעין המתגבר'? מדוע אצלנו התורה נשכחת ואינה מניבה פירות שמעל לטבע? התשובה ברורה: בגלל האינטרסים.

הבעיה העיקרית של האדם בדורנו היא ה'ישות', ה'אני' העצמי. אדם חי בתוך עולם של אינטרסים: מה יצא לי מזה? איך זה ישרת אותי? ולמרבה הצער, הנגיעה הזו חודרת גם לתוך חיי הרוחניות שלנו.

עלינו להגדיר את ההבדל המהותי בין גשמיות לרוחניות: גשמיות עניינה לקבל לעצמי, להשביע את רצוני ואת צרכי. רוחניות עניינה להתחבר לה' יתברך, לצאת מגבולות ה'אני' ולהתבטל למקור החיים.

הבעיה הגדולה היא כאשר אדם עוסק ברוחניות אך משתמש בכלים ובמניעים של גשמיות: לומד תורה או מקיים מצוות כדי 'לעזור לעצמו',



פנימית עמוקה, עד שתפול על האדם הארה מלמעלה והמצווה תיעשה מתוך דבקות והתלהבות שאינן מכוח המוגבל של האדם בלבד.

כוחה של ה'אתערותא דלעילא' היא בכך שהיא נמשכת לכל יהודי, גם לפשוט ביותר. הבעש"ט גילה שגם ביהודי הפשוט מאירה נשמה שהיא חלק אלוך ממעל, והארה זו אינה תלויה רק במדרגת הלימוד האישית אלא בקשר העצמי שבין ה' לעמו.

תרוויחו צריכי להדדי - שלמות מן האחדות

למרות ההבדלים המוחשיים בהנהגה, 'תרוויחו צריכי להדדי' - שתי הדרכים נחוצות ומשלימות זו את זו. אי אפשר לעמול למטה בלי לקבל הארה מלמעלה, ואי אפשר לצפות להארה מלמעלה ללא הכנה של עמל מלמטה.

סוד האחדות ביניהם מתגלה באופן פלאי בתאריכי הפטירה שלהם, הנראים כ'הפוכים' לתורתם: הגר"א נפטר בחג הסוכות - חג המרמז על 'אתערותא דלעילא', ענני הכבוד המקיפים את האדם, השמחה הפורצת מלמעלה למטה. הבעש"ט נפטר בחג השבועות - חג המרמז ל'אתערותא דלתתא', ימי ספירת העומר שבהם האדם מזכך את עצמו מדרגה אחר מדרגה.

בעולמות העליונים, שתי השיטות שריין כחדא. השילוב ביניהן יוצר בנין שלם של עבודת ה': יגיעה אנושית מחד, וביטול מוחלט לאור האלוקי מאידך.

וביגיעתו, ללא ציפיה למתנות שמים חניניות.

ידוע שהגר"א סירב לקבל גילויים של מלאכים המלמדים סודות תורה - גירשם באומרו שאין הוא חפץ בתורה שבאה כ'מתנה' מלמעלה, אלא רק בתורה שזכה לה בעמל כפיו וביגיעת שכלו. זהו שיא ה'אתערותא דלתתא': האדם בונה את קדושתו בעצמו.

כמו כן, הקפיד הגר"א להתפלל מנחה מיד בזמן 'מנחה גדולה' - חצי שעה לאחר חצות היום. הנהגה זו מבטאת את כח האדם המקדים ופורץ קדימה: זריזים מקדימים למצוות, גוף המצוה הנעשה על ידי האדם מיד כשחל החיוב.

שיטת הבעל שם טוב - 'אתערותא דלעילא'

לעומת זאת, דרכו של הבעל שם טוב מיוסדת על 'אתערותא דלעילא' - התעוררות מלמעלה. בשיטה זו, האדם מכין את עצמו להיות כלי להארה אלוקית שתדל עליו ותרומם אותו מעבר למדרגתו הטבעית.

הבעל שם טוב לא התבלט בשמו הפרטי ['ישראל'] אלא כונה בתואר כללי 'בעל שם טוב', בדומה לבחינת 'משיח', שאינו פועל כישות פרטית אלא כצינור להארה כללית היורדת מלמעלה לכלל ישראל.

כן הוא מנהג החסידים [על פי הבעש"ט] להתפלל מנחה דוקא עם 'דמדומי חמה' - סמוך לשקיעה. במקום הפריצה המהירה של הגר"א, כאן ישנה המתנה ממושכת, הכנה

התורה היתה התפילה הגדולה ביותר - התחברות תמידית ללא הפסק.

יסוד זה שופך אור על הנהגה התמוהה לכאורה אצל גדולי ישראל מסוימים, שתפילתם נאמרה בקיצור נמרץ ובמהירות מופלאה. אין זה אלא מפני שאדם מן השורה זקוק לזמן רב כדי 'לבנות את הגשר' - להסיר את בוך הגשמיות, להשקיט את האינטרסים, ולהצליח, ולו לרגע, להתחבר. אך גדולי ישראל אלו כבר עומדים בצד השני. עבורם, התפילה היא רק בבחינת 'להזכיר לעצמו' - חתימת החיבור שכבר נמצא בשיאו.



אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא - דרכי הגר"א והבעל שם טוב

כדי להגיע לאותו זיכוך, נפרשות לפנינו שתי דרכים מרכזיות בעבודת ה' שנתגלו בדורות האחרונים: דרכו של מרן הגאון מוילנא (הגר"א) זצוק"ל, ודרכו של מרן הבעל שם טוב הקדוש. שני ענקי הרוח שאלו שאלה שורשית אחת: מהו המניע העיקרי של עבודת ה': השתדלות האדם מלמטה, או הארה אלוקית היורדת מלמעלה?

שיטת הגר"א - 'אתערותא דלתתא'

דרכו של הגר"א מוילנא מיוסדת על 'אתערותא דלתתא' - התעוררות מלמטה. לפי שיטה זו, עיקר עבודת האדם היא בעמלו האיש, בכוחו



היכן טמון הסוד של ההתעלות הרצופה והאמתית? איך זוכים באמת לידיעת התורה באופן שהתורה שוכנת בתוכינו ממש, ולא רק בתורת חכמה מעניינת?

אצלך, הרי ששם תתעורר, ובמקום אחר אתה נרדם...

כאשר תראה "קוגל" ולא תרגיש חייב לטעום ממנו, וה"גלידה האמריקאית" לא תסיט את רעיוןך לנגוס ממנה... או אז תתחיל לטעום ולנגוס מצוף דבשה של התורה הקדושה... ואז תראה איך התלהבותה של סוגיא דוחה ממך את השינה, ולא תזמן השינה ע"י המשנה...

בן אדם מה לך נרדם... קום!!! תתרומם ותתייצב... "ויתצבו בתחתית ההר" (שמות יט, ז),

לא פעם אנו רואים את רבינו שליט"א כשהוא מוטל על המטה באפיסת כחות, לאחר שלא ישן יומיים או יותר, ובעת השינה ידיו מתנופפות אנה ואנה כדרכן של לומדי ביהמ"ד המתנצחים זה עם זה, ושאליו מה זה ועל מה זה, ואמר לי בפשיטות, בעת השינה אני חולם תמיד שהנני במצב של "שיעורי תורה"...

ומרוב עבודת הקדש הרצופה שלו, הדבר ברור אצלו שכל אחד מן הלומדים חולם בד"ת, ופעם התבטא באמירה ששברה את לב כל הלומדים, וכך אמר, "החווה מלובלין אמר שמי שלא חמורה בעיניו דקה של ביטול תורה כאיסור אשת איש החמורה (ע' סנהדרין צט ע"ב), לא דרך על מפתן החסידות, ואני אומר, מי שעובר עליו לילה בלא לחלום בד"ת, לא דרך על מפתן היהדות"...

כמה הדברים רחוקים מאתנו, אך אנו מציינים את ה"רוממות" הזאת בכדי שנקח את הדברים ב"ערכין" ותהיה לנו "פרופורציה" מינימלית לדעת ולהבין מה נדרש מאתנו, וכוונתנו, שלפחות לא נחלום בעת לימוד הגמרא בעת שאנו ערים... לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה (אבות ב, טז).

היינו ערים...

אין הכונה שלא היינו ישנים בלילות... אלא שלא היינו ישנים בזמן העירנות!!! סיפורים ירננו על ליצן רשע אחד שביקש לקנטר את הרה"ק מקאצק זיע"א, ושאל אותו, "אומרים עליך שאתה בעל מופת, האם יכול אתה להחיות מתים"? השבו הרבי בתוכחת נעימה, "קודם כל אני מתעסק בלהחיות את החיים..."

מחזה שכיח לראות אדם נרדם על הגמרא או על ספרי הטור ובית יוסף והשלחן ערוך... אך לא שכיח כלל לראות אדם נרדם על שלחנו הערוך בצלחת מלאה צ'יפסים ושניצלים וכו'... וכן על זה הדרך בשאר תאוות עוה"ז, שיש בהם כח המעורר... וכמו שרגיל רבינו שליט"א לומר, "לכל אחד יש את הפלאפלים והצ'יפסים שלו"... ואין כמו האדם עצמו שיודע את הנפש הבהמית שבו (ע"פ משלי יב, י).

אצל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל תמיד היה ההיפך... מחזה שכיח היה לראותו נרדם בעת האוכל והכפית נופלת מידו... אבל בעת הלימוד כאריה ישאג וגם ממרומי גילו הנושק ל-100 היה לומד בקול נעים והתלהבות כבחור בן 18...

והרי זה קטרוג המן הרשע באומרו "ישנו עם אחד". לרמוז על זה שהם ישנים מן המצות (מגילה יג ע"ב), והתיקון נגדו הוא "חיים שיש בהם אהבת תורה", הדור קבלוה בימי אחשוורוש (שבת פח ע"א).

אתה קובע מה "מעורר" אותך, לפי החשיבות שאתה שם בלבך לכל ענין וענין, אם בראש מעייניך נמצאים התורה והמצות, עומק הסוגיא, ודיוק דברי רש"י, הבנת הרמב"ם ושיטת שאר ראשונים... הרי שאלה יעוררוך וירוממוך, ויתנו בך כח לעשות חי"ל (מ"ח קנינים), ואם תאוות עוה"ז עיקר

לקראת חג מתן תורתנו נביא לפניכם כמה וכמה גיצי אש להבה מה ששמענו מפי קדשו של רבינו שליט"א ומה שראינו בעינינו, ואין כאן אלא אפס דאפס קצהו ממה שיש לדבר ולכתוב, אך גם במעט הזה יש כח של חיזוק למי שמבקש להתחזק.

אדם שאל את מרן חכימא דיהודאי הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, דלכאורה יש רווח גדול ממה שאבותינו במעמד הר סיני הלכו לישון, והוצרכו לקולות כדי להעירם, שכן בזכות זה ישראל קדושים מדורי דורות באים בהמוניהם ומסתופפים בהיכלי בתי המדרש בכל ליל שבועות, לילה כיום יאיר, ואם כן אין זה בגדר "תיקון" למה ש"קלקלו" אבותינו, אלא אדרבה במה שאבותינו עשו הם תקנו ריבוי תורה וקידוש ה' לדורי דורות.

זרחו פניו של הגרא"ל וכה השיבו, "נכון שאם עם ישראל היו ערים בליל קבלת התורה, היינו אנחנו ישנים בכל הדורות בליל שבועות, אבל כל השנה היינו ערים!!!"

הוא אומר, כל דבר תלוי ב"ראשית" שלו, ועל כן "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד), וכמ"ש (שם ז, ח) "טוב אחרית דבר מראשיתו", ו"גופא בתר רישא גריר" (סוטה מה ע"ב). ראשו ותחילתו של כל דבר - הוא המשפיע על כל המשכיותו, [כמו שהראש הוא המוליך בפקודות המח לכל הגוף]. זמן מתן תורה הוא כהנחת יסוד לכל התורה שבכל הדורות, וכפי איך שנראה מתן תורה מראש מקדם, כך מתעצב ונראה לימוד התורה של ישראל מבקשי התורה בכל הדורות.

אילו היו אבותינו עסוקים בהכנה דרבה בלילה הסמוך למעמד מתן תורה, הרי שכח זה היה נטוע בנו לדורי דורות ללמוד בהתלהבות עצומה והתעוררות, ובמשך כל השנה

נתרם לזכות ולבראות הגוף והנפש של שרה אפרת בת רחל שתזכה לרוב שמע וברכה. בהוקרה, כל הילדים

החומר בעלון הוא מהמאגר התורני 'עץ חיים' הנכתב על ידי הרה"ג יקותיאל אוהב ציון שליט"א וסודר על ידי מכון 'עניני כהן' בראשות חתנא דבי נשיאה רבי רפאל קוק שליט"א. ניתן להצטרף לרשימת תפוצה ותגובות למערכת בכתובת מייל: ahravkuk@gmail.com
ניתן להאזין לשיעורים וחיזוקים מתורת רבינו שליט"א בקו 'מתוך מדבש' 0772638638 ומארה"ב: 15189881342